

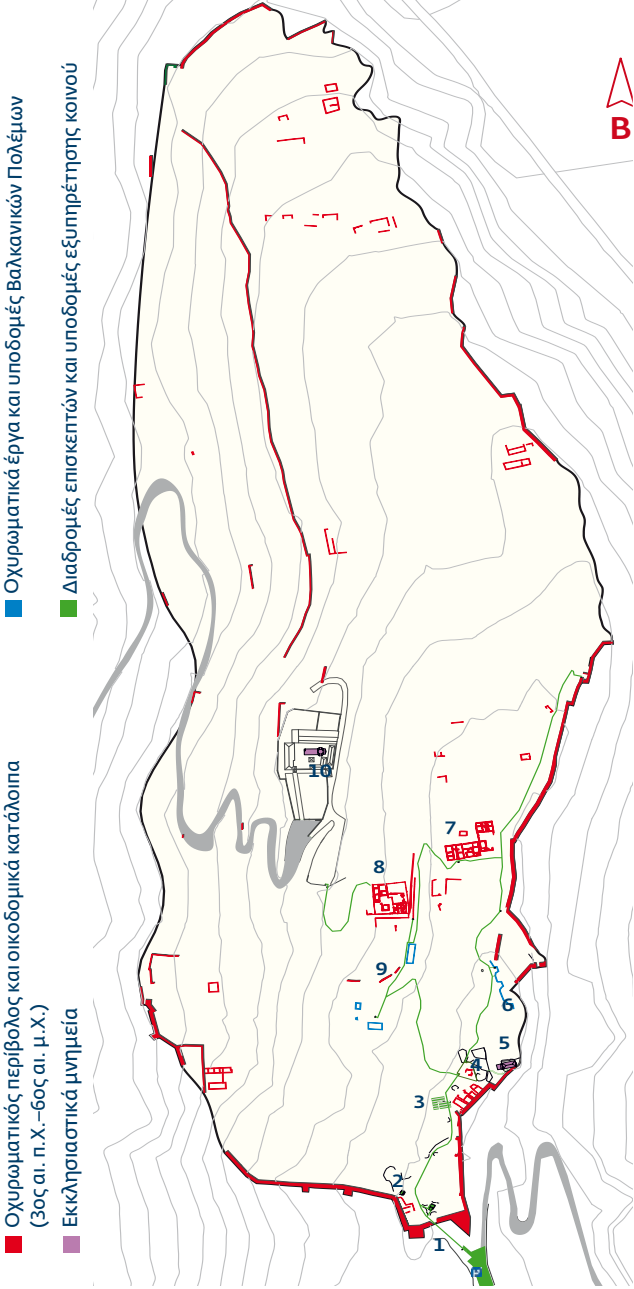
Τη νοτιοδυτική περιοχή του συγκροτήματος καταλαμβάνει τετράγωνη δεξαμενή χωρητικότητας 85 κυβ.μ. και διαστάσεων 3,8x3,7x6 μ. Η ευνοημένη χωροθέτηση του κτιριακού συγκροτήματος, το μεγάλο μέγεθός του, η εντυπωσιακή δεξαμενή, η ύπαρξη λουτρών, η πολυτέλεια του αρχιτεκτονικού διάκοσμου και των κινητών ευρημάτων, το χαρακτηρίζουν ως ένα από τα σημαντικότερα κτίρια της πόλης.

Υποδομές Βαλκανικών Πολέμων (9)
Στα νότια του κτιριακού συγκροτήματος Ε υπάρχουν δύο επιμήκη λιθόκτιστα κτίρια τα οποία σχετίζονται με τους Βαλκανικούς Πολέμους, καθώς ο λόφος της Καστρίτσας είχε συμπεριληφθεί στο τουρκικό αμυντικό πρόγραμμα που είχε στόχο την προστασία της πόλης των Ιωαννίνων από τον επιτιθέμενο ελληνικό στρατό.

Ιερά Μονή Αγ. Ιωάννη Προδρόμου (10)
Η μονή Αγ. Ιωάννη Προδρόμου, η οποία βρίσκεται εντός των τειχών, κτίστηκε τον 11ο–12ο αι. και σήμερα λειτουργεί ως γυναικείο μοναστήρι. Αποτελείται από το καθολικό, το διώροφο κτίριο των κελιών και ένα παρεκκλήσι αφιερωμένο στους νεομάρτυρες Αγ. Γεώργιο και Αγ. Φιλοθέη.

* Κάτοψη: Αρχείο ΕΦΑ Ιωαννίνων /ΥΠΠΟΑ.
** Όλες οι φωτογραφίες του Μικρού Οδηγού δημοσιεύονται με την άδεια της ΕΦΑ Ιωαννίνων /ΥΠΠΟΑ.

Εικόνα εξωφύλλου: Τεφροδόχος αμφορέας από πηλό, 300–275 π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.
Κάτω: Ο λόφος της Καστρίτσας από ΒΑ.

1 Κύρια είσοδος και λογχόσχημος πύργος	6 Καθιστικό
2 Παρατηρητήριο	7 Κτιριακό συγκρότημα Γ–ΣΤ–Ζ–Η–Θ
3 Κεντρικός χώρος πληροφόρησης	8 Κτιριακό συγκρότημα Ε
4 Κτιριακό συγκρότημα Κ	9 Υποδομές Βαλκανικών Πολέμων
5 Ιερός Ναός Αγ. Αθανασίου	10 Ιερά Μονή Αγ. Ιωάννη Προδρόμου

Για να περιηγηθείτε στο χώρο μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το διάγραμμα. Για να ακούσετε ή να κατεβάσετε το αρχείο της ηχητικής ξενάγησης σκανάρετε με το κινητό σας το QR code που βρίσκεται αριστερά ή πληκτρολογήστε το σύνδεσμο: <https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2018/03/Kastritsa.mp3>

www.archaiologia.gr

μικρός ΟΔΗΓΟΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ | © τέχνης | Νο 126
Απρίλιος 2018

Δ **μ** **Ο**

ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΚΑΣΤΡΙΤΣΑΣ
Παρασκευή Γιούντη
Υπατία Φάκλαρη
Χάρης Καπτιά

Ο λόφος της Καστρίτσας, 10 χλμ. ΝΑ των Ιωαννίνων, αποτελεί ένα «αρχαιολογικό παλίμψηστο» στο οποίο έχει καταγραφεί η ανθρώπινη παρουσία από την Ανώτερη Παλαιολιθική εποχή. Στην κορυφή του δεσπόζει η μεγαλύτερη ακρόπολη του λεκανοπεδίου των Ιωαννίνων. Η εξαιρετικά στρατηγική θέση ελέγχει τους αρχαίους οδικούς άξονες προς τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, τη Δωδώνη, τη Θεσπρωτία και την Αμβρακία. Στη ΒΔ πλευρά του λόφου βρίσκεται το σπήλαιο Καστρίτσας, μία από τις σημαντικότερες παλαιολιθικές θέσεις των Βαλκανίων, το οποίο κατοικήθηκε από το 22000 έως το 9000 π.Χ. Ευρήματα από τους πρόποδες του λόφου χρονολογούνται από τη Νεολιθική περίοδο (5500–3200 π.Χ.) μέχρι το τέλος του 4ου/αρχές του 3ου αι. π.Χ. Η ανθρώπινη παρουσία στην κορυφή του λόφου μαρτυρείται από το τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού/Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, αλλά η οργάνωση της οχυρωμένης πόλης πραγματοποιήθηκε στις αρχές του 3ου αι. π.Χ. Παρά την καταστροφή της από τους Ρωμαίους (167 π.Χ.), η πόλη επιβιώνει ως τις αρχές του 1ου αι. π.Χ. Η χρονολόγηση της έναρξης της νεότερης οικοδομικής φάσης της ακρόπολης είναι εξαιρετικά δυσχερής, φαίνεται όμως ότι αυτή διαρκεί μέχρι τον 6ο αι. μ.Χ. Τον 11ο–12ο αι. κτίστηκε στη δυτική πλαγιά του λόφου η μονή Αγ. Ιωάννη Προδρόμου, ενώ κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους η Καστρίτσα αποτέλεσε τμήμα της τουρκικής αμυντικής γραμμής που οργανώθηκε γύρω από τα Ιωάννινα. Οι έρευνες στην περιοχή ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1950, όταν ο Σωτήρης Δάκαρης εντόπισε τα λείψανα εγκατάστασης στα ανατολικά πρηνή του λόφου. Το παλαιολιθικό σπήλαιο ανασκάφηκε το 1966–1967 από τον Eric Higgs σε συνεργασία με τον Σ. Δάκαρη. Κατά τη δεκαετία του 1990 η Αγγέλικα Ντούζουγλη ανέσκαψε δύο περιοχές της ακρόπολης (οικία Α–Β, οικία Γ). Η πιο πρόσφατη έρευνα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου ΕΣΠΑ 2007–2013 «Προστασία–ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου ακρόπολης Καστρίτσας».

Πολεοδομική οργάνωση και κτιριακά συγκροτήματα
Στη νότια περιοχή της ακρόπολης εντοπίστηκαν οικοδομικά κατάλοιπα τεσσάρων κτιριακών συγκροτημάτων (Α–Β, Γ–ΣΤ–Ζ–Η–Θ, Ε και Κ). Στην αρχαία πόλη ακολουθείται ελεύθερο πολεοδομικό σύστημα, προσαρμοσμένο στις κλίσεις του εδάφους και στα βραχώδη εξάρματα. Οικοδομικές νησίδες, συνολικής έκτασης περίπου 1.000 τ.μ.,

δημιουργούνται από δρόμους πλάτους 1–4,75 μ., με κατεύθυνση Β–Ν και Α–Δ. Στα κτίρια, τα οποία είναι περίπου τετράγωνης κάτοψης, ακολουθείται συχνά ο τύπος της συμμετρικής διάταξης, με πτέρυγες δωματίων εκατέρωθεν κεντρικού διαδρόμου. Χαρακτηριστικό των οικοδομημάτων είναι οι εξαιρετικά ισχυροί εξωτερικοί τοίχοι, κτισμένοι με ογκώδεις λιθόπλινθους κατά το πολυγωνικό σύστημα.

Οχύρωση

Ο περίβολος, συνολικού μήκους 3.250 μ., έχει επίμηκες σχήμα με κατεύθυνση Β–Ν. Η όψη του είναι πολυγωνική, χαρακτηριστικό των οχυρώσεων της δυτικής Ελλάδας. Οι πύλες έχουν τη μορφή διαδρόμου, μεταξύ δύο επικαλυπτόμενων τμημάτων του τείχους, και πλαισιώνονται από πύργους ή θλάσεις. Η Ν–ΝΔ πλευρά του τείχους ενισχύεται επίσης με έναν ορθογώνιο πύργο στα δυτικά και έναν λογχόσχημο στα ανατολικά.

Κύρια είσοδος και λογχόσχημος πύργος (1)

Η κύρια είσοδος των επισκεπτών χωροθετήθηκε στην περιοχή ανάμεσα στους δύο πύργους. Στον μνημειώδη λογχόσχημο πύργο, που διατηρείται σε ύψος 8 μ., διακρίνονται τέσσερις κατασκευαστικές φάσεις οι οποίες μαρτυρούν ισάριθμες παρεμβάσεις στο οικοδομικό πρόγραμμα της οχύρωσης. Ο μεγάλος αριθμός από σιδερένια βέλη και λίθινες σφαίρες καταπελτών και οι αιχμές δοράτων που εντοπίστηκαν σε στρώμα καταστροφής αποτελούν απτές μαρτυρίες μιας δραματικής πολεμικής σύγκρουσης. Πιθανότατα συνδέονται με την πολιορκία της πόλης το 168–167 π.Χ. από τους Ρωμαίους. Μετά την κατάληψη, το τείχος επισκευάζεται καθ' ύψος και η πόλη γνωρίζει νέα περίοδο ακμής.

Παρατηρητήριο (2)

Το παρατηρητήριο επιτρέπει στον επισκέπτη να παρακολουθήσει την πορεία του νοτιοδυτικού σκέλους της οχύρωσης αλλά και να θαυμάσει τη θέα. Για την αρχαία οχύρωση πληροφορίες παρέχει η ενημερωτική πινακίδα.

Κεντρικός χώρος πληροφόρησης (3)

Εδώ υπάρχουν ενημερωτικές πινακίδες σχετικά με την ιστορία της ακρόπολης, τη λίμνη Παμβώτιδα και τη χλωρίδα του λόφου.

Κτιριακό συγκρότημα Κ (4)

Το κτιριακό συγκρότημα Κ βρίσκεται απέναντι από

- 01 Αεροφωτογραφία του νότιου τομέα της ακρόπολης.
- 02 Κωνική φιάλη από πηλό, 2ος–1ος αι. π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.
- 03 Πλαστική προχοή από πηλό, σε σχήμα λεοντοκεφαλής, 3ος–2ος αι. π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.
- 04 Λύχνος από πηλό, τέλη 3ου–αρχές 2ου αι. π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.

02

03

04

το χώρο πληροφόρησης, στα βόρεια της πύλης Ι και σε επαφή με το τείχος. Διατηρείται σε επίπεδο θεμελίωσης.

Ιερός Ναός Αγ. Αθανασίου (5)

Στα βόρεια της πύλης Ι, βρίσκεται και ο ναός του Αγ. Αθανασίου, ο οποίος κατεδαφίστηκε κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους και ανακατασκευάστηκε, στην ίδια θέση, μετά την απελευθέρωση των Ιωαννίνων. Το 2015 ο ναός ανακαινίστηκε από την Περιφέρεια Ηπείρου.

Καθιστικό (6)

Ακολουθώντας τη διαδρομή «Προς κτιριακό συγκρότημα Γ–ΣΤ–Ζ–Η–Θ», ο επισκέπτης φτάνει σε ένα πλάτωμα με καθίσματα, το οποίο προσφέρει πανοραμική θέα του λεκανοπεδίου των Ιωαννίνων. Η ενημερωτική πινακίδα επισημαίνει τις αρχαιολογικές θέσεις που διακρίνονται από το σημείο. Ως εδώ, η διαδρομή είναι προσβάσιμη σε άτομα με κινητικές δυσκολίες.

Κτιριακό συγκρότημα Γ–ΣΤ–Ζ–Η–Θ (7)

Το κτιριακό συγκρότημα Γ–ΣΤ–Ζ–Η–Θ αναπτύσσεται στη βόρεια πλευρά κεντρικής οδού που κατευθύνεται από την πύλη ΙΙ του τείχους προς το βορειότερο τμήμα της ακρόπολης. Τα κτίρια Γ, ΣΤ, Ζ και Η έχουν παρόμοιες διαστάσεις και εσωτερική διαρρύθμιση. Από τα ευρήματα που συλλέχθηκαν (πολυάριθμα πήλινα υφαντικά βάρη, εξάπλευρη πήλινη σφραγίδα) μαθαίνουμε τις ασχολίες των κατοίκων. Τα πήλινα ειδώλια που βρέθηκαν στο κτίριο Γ είναι ενδεικτικά της άσκησης οικιακής λατρείας.

Κτιριακό συγκρότημα Ε (8)

Το κτιριακό συγκρότημα Ε, συνολικού εμβαδού 1.024 τ.μ., οριοθετείται από φαρδείς δρόμους. Η είσοδος, με επιμελώς δουλεμένο κατώφλι και πρόθυρο, ανοίγει στην κεντρική, νότια οδό. Διέθετε και δεύτερο όροφο κατά μήκος της ανατολικής πλευράς και έφερε πήλινο αρχιτεκτονικό διάκοσμο. Οι εσωτερικοί χώροι αναπτύσσονται σε δύο ανισόπεδες πτέρυγες εκατέρωθεν ενός κεντρικού διαδρόμου διαστάσεων 32x3,5 μ. Η ανασκαφική έρευνα έχει περιοριστεί στο νοτιοανατολικό τμήμα του κτιρίου, αποκαλύπτοντας δωμάτια με δάπεδα που φέρουν γραμμικό ψηφιδωτό διάκοσμο. Στο καλυμμένο από υδατοστεγές κονίαμα δάπεδο του χώρου Ι διαμορφώνονται μια κοιλότητα συγκέντρωσης υδάτων και μια εσοχή, πιθανότατα για την τοποθέτηση λουτήρα.